

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVIII

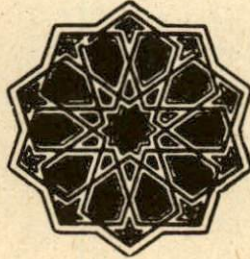

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVIII

Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN : 975 - 482 - 446 - 0

ISSN : 1301 - 0522

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>İslâm Medeniyetinin Doğuşu, Batışı ve Yeniden Doğması</i>	1
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Alman Protestan Kiliseler Günü (Anadolu'dan Bir Müslüman Kadın)</i>	37
Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ <i>Kur'an ve Estetik</i>	53
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>La Conception Musulmane Du Repentir Et Les Conditions De Sa Validite</i>	91
Prof. Dr. Nesimi YAZICI <i>Osmanlı Son Dönemi Medreselerinde Fen Bilimlerinin Tedrisatı Konusunda Bazı Düşünceler</i>	109
Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU <i>Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî'nin Bazı Tasavvufî Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar</i>	123
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>İslâm Toplumunda Eğlence Sektörünün Ortaya Çıkışı</i>	155
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>IX. Yüzyıl Endülüsi'nde Zındıklık Suçlamaları</i>	195
Prof. Dr. Hasan HANEFİ (Çev. Doç. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU) <i>Esbâb-ı Nüzûlün Anlamı Nedir?</i>	225
Doç. Dr. Şevki SAKA <i>İrşad Yolu</i>	233
Doç. Dr. Şevki SAKA <i>Alimlerin Emirlere (İdarecilere) Nasihati</i>	249
Yrd. Doç. Dr. Sabri ERDEM <i>Hegel Üzerine</i>	269
Dr. Niyazi AKYÜZ <i>İslâm 'ın İlk Döneminde, Hz. Muhammed'in Tebliğinin Psiko-Sosyal Temelleri</i>	275
Dr. Niyazi AKYÜZ <i>Dinin Mesajının Sosyo-Kültürel Muhtevası ve İslâm</i>	295

Dr. Şaban Ali DÜZGÜN	
<i>Değişim ve Toplumsal Değişim Şartları</i>	309
Dr. Seyfettin ERŞAHİN	
<i>Meşihat-ı İslamiye'den "Diyaset Rıyaseti" ne: Ziya Gökalp'in Şeyhülislam- lık Tasarısı</i>	333
Dr. Recai DOĞAN	
<i>II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Hareketlerinde Din Eğitim-Öğretimi</i>	361
Dr. Mustafa AŞKAR	
<i>Şeyh Bedreddin'in Varidât-ı ve Şeyh Muhyiddin Yavsi'nin Varidât Şerhi Üzerine Bir Değerlendirme</i>	447
Ar. Gör. Durmuş ARIK	
<i>Çuvaşların Din</i>	453
Ar. Gör. Mahfuz SÖYLEMEZ	
<i>İlk Harici Devlet: Rüstemi'ler (160-297/777-909)</i>	457

“ESBÂB-I NÜZÛLÜN ANLAMINI NEDİR?”

Prof. Dr. Hasen HANEFÎ

Çev. Doç. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU

SUNUŞ

Hasen Hanefî'nin bu makâlesi “*Mazâ Ta'nî Esbâbu'n-Nuzûl*” ismiyle: *ed-Dîn ve's-Sevra fî Mısır* (1952-1981), *el-Yemîn ve'l-Yesâr fî'l-Fikri'd-Dînî* (Mektebetu'l-Medbûlî, Kâhire 1989)'nin VII. cilt 69-75. sayfelerinde yayımlanmıştır.

Makâle ilk olarak, Rûzu'l-Yûsuf sayı: 2519 (20.9.1976)'da, başlığı Başyazar tarafından değiştirilerek yayımlanmıştır. Oradaki başlığı “*el-Kur'ân Leyse Tuhfetun Şarkiyye*” şeklindedir.

Hasen Hanefî'nin esbab-ı nüzul hakkında bir makâlesi daha vardır. Bu makâle Mavâkif Dergisi ile Dâru's-Sâkî tarafından 1989 yılında Londra'da düzenlenen “*el-İslâm ve'l-Hadâse (İslâm ve Modernite) Şurası*”na sunulan bir tebliğdir.

Dâru's-Sâkî daha sonra bu şuranın tebliğlerini “*Nedvetu Mavâkif: el-İslâm ve'l-Hadâse*” (1990 Londra) adı ile yayımlamıştır. Hasen Hanefî'nin tebliği, Üçüncü Oturum'da sunulan üç tebliğin ilki olarak “*el-Vahy ve'l-Vâki'-Dirâsetun fî Esbâbi'n-Nuzûl*” ismiyle takdim edilmiştir. Tebliğ, anılan kitabın 133-176. sayfeleri arasında yer almaktadır.

Yazarın bu iki makalesindeki esbab-ı nüzulle ilgili görüşlerini ayrıca “*Hasen Hanefî'nin Esbâb-ı Nüzûlle İlgili Görüşleri Hakkında*” başlıklı bir çalışmada ele alıp tahlil ve tenkid etmeye çalışacağız.

“ESBÂB-I NÜZÛL’ÜN ANLAMİ NEDİR?”

Ramazan ayının temâyüz ettiği en önemli vasfı, semâvî kitapların -Tevrat, İncil Kur’ân-ı Kerîm- bu ayda inzâl edilmesidir. Bu ay, semâvî risâletler ayıdır:

*“Ramazan ayı ki, -insanlara hidâyet rehberi ve hidâyet delili, (doğruyu ve yanlışını birbirinden ayırdedip açıklayıcı) hak burhânı olarak- Kur’ân o ayda indirilmiştir.”*¹

İnsanlar Kur’ân-ı Kerîm hakkında konuşmanın Allah’ın ebedî kelâmına ulaşmak olduğu gibi bir yanlış tasavvura sahipler. Bunu (Allah’ın ebedî kelâmını) da -önceki kelâm âlimlerinin yaptığı gibi - Cenâb-ı Hakk’ın sıfatlarından biri olarak değerlendiriyorlar. Bazıları ise günümüz şark müzelerinde olduğu gibi Kur’ân-ı Kerîm’i kırmızı kadife ile kaplanmış, mümkün olduğunda altınla süslenmiş, ipek kumaşlarla örtülmüş, öpülen, kütüphane raflarına konulan, araçlara asılan, evlerdeki şark köşelerinin en güzel yerlerinde sergilenen, levhalara süslü yazılarla nakşedilen, bir buğday tanesi veya yumurta üzerine yazılan bir kitap olarak görüyorlar.

Halbuki her iki görüş de yanlıştır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm Allah kelâmıdır; ama biz (insanlar) ın maslahatı için indirilmiştir; Allah’ın biz (insanlar)a hitâbidir:

*“Gerçekten bu Kur’ân, (insanı) en doğru yola iletir ve iyi işler yapan mü’minlere, kendileri için büyük bir ecir olduğunu müjdeler.”*²

Kur’ân-ı Kerîm’in inzâlinde amaçlanan biz insanoğullarıdır. Kur’ân’ın gâyesi de bizim maslahatımızdır. Bu sebeple Kelâmullâh’ın Cenâb-ı Hakk’a ikinci defa ircâ edilmesi vahyin maksadına, Allah Teâlâ’nın insanlara hitâp etmedeki amacına tezat teşkil etmektedir. Kelâmullâh’ın, Allah Teâlâ’nın sıfatı olarak değerlendirilmesi, risâleti tebliğ ve insanların maslahatına işâret etmek için gelmiş bulunan Allah Kelâmı’na özellikle tezat oluşturur.

Kur’ân-ı Kerîm’in önce Levh-i Mahfûz’a, sonra da biz (insanlar)a indirilmiş olması meselenin özünü teşkil etmez. Çünkü bu ifâdeler gaybdan haber vermektir. Meselenin özünü ise somut olarak elimizde bulunan, okuduğumuz, anladığımız, tefsir ettiğimiz Allah Kelâmı’ndan problemlerimizi halletmek, sıkıntılarımızı gidermek ve arzuladıklarımıza ulaşmak için faydalanmak oluşturmaktadır.

Vahyin inzâlinin nasıl gerçekleştiği üzerine kafamızı yordduğumuzda hata etmekteyiz: Bir insan olan Hz. Peygamber, melek sûretini alıyor muydu veya melekler mi insan şeklini alıyordu? Melek geldiğinde zile benzer bir sesle mi geliyordu; yoksa Hz. Peygamber’in kalbine mi üflü-

1 2/Bakara 185.

2 17/İsrâ 9.

yordu? Melek, Hz. Peygamber uykuda iken mi yoksa uyanık olduğu halde mi geliyordu? Bizim bu soruların hiç biri ile ilgimiz yoktur. Bununla emrolunmadık; üstelik bu konularda soru sormak da haram kılınmıştır. Vahyin gerçekleşmesi, ortaya çıkması ve Kur’ân-ı Kerîm’in elle tutulur-gözle görülür bir varlık kazanmasından sonra bizim görevimiz, Kur’ân’ı dinlemek, okumak, anlamak, tefsir etmek ve pratik hayâtımıza tatbik edip yararlanmak olmalıdır.

O halde bizi Kur’ân-ı Kerîm’in nasıl inzâl olduğu ve bu nüzûlün nasıl gerçekleştiği ilgilendirmemelidir. Çünkü Kur’ân’ın diğer kutsal kitaplardan en mühim farkı, parça parça (müceccemen), yani nüzûl ortamında cereyân eden hâdiselerle örtüşen, ortamın şartlarına göre ve vâkıanın muktezâsına, ihtiyaçlarına binâen indirilmiş olmasıdır. Bu olgu, İslâm’a karşı çıkanların da dikkatlerini çekmiştir:

“İnkâr edenler: “Kurân, ona bir defada indirilmeli değil miydi?” derler.”³

Kur’ân-ı Kerîm’in buna cevâbı şöyledir:

“Biz onunla senin kalbini sağlamlaştırmak (kolayca ezberlemeni sağlamak ve çeşitli olaylara karşı yeni gelen âyetlerle kalbini takviye etmek) için onu böyle (parça parça indirdik) ve onu ağır ağır okuduk.”⁴

Yani insan, Kur’ân-ı Kerîm’i vâkıası (somut hayat tecrübesi) içinde anlasın, hem de unutmayacak şekilde ezberlesin. Bu durumda vâkıa, âyetleri yüklenip götürür, hâfizayı korur.

Demek oluyor ki, tefsir ve fıkıh usûlü âlimlerinin esbâb-ı nüzûl olarak tanımladıkları, tefsir ve icthâdın vazgeçilmez bir şartı saydıkları Kur’ân-ı Kerîm’in nüzûl keyfiyeti bizi ilgilendirmemektedir. O halde asrımız açısından esbâb-ı nüzûl ne demektir?

1- Vahiy ve Gerçeklik⁵

Esbâb-ı nüzûl şu demektir ki, vahiy, gerçekliğe (yani nüzûl ortamına) doğrudan doğruya zorla kabul ettirilmiş (indirilmiş) değildir. Bilakis, özellikle vâkıaya (olgusal olana-vahiy ortamına) bir hitaptır. O dönemde Arap Yarımadası, kendi zihin yapısını ortaya koyacak bir fikir,

3 25/Furkân 32.

4 25/Furkân 32.

5 Hasan Hanefî’nin kullanmış olduğu başlık. “el-Vahy ve'l-Vâkıa” şeklindedir. “el-vâkıa” kelimesi vâkı, hakîkî, gerçek (the real); gerçeklik, şe’niyyet (reality) anlamlarını ihtivâ etmektedir. (Bkz. İsmâil Fennî, *Lugatçe-i Felsefe, réel maddesi*; H. Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, B. Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*).

kabilelerini birleştirecek bir ideoloji, onları yönetecek ve önderliğinde ödevlerini yerine getirecekleri bir lider arayışı içerisindeydi. Yahudilik ve Hristiyanlık sınırlı bir şekilde yayılmış, Arabın vâkiasını (somut olarak yaşadığını) çok dar bir çerçevede ortaya koyabilmişti. Yahudiler, içlerine kapalı ve kendi dünyalarında bir hayat yaşıyorlardı. Dolayısıyla bunlar kabileleri nasıl birleştirebilirlerdi? Hristiyanlar, faziletli ve müttakî bir hayat sürüyorlar, kabilelerarası çekişmelere girmiyorlardı. Bu sebeple Araba nasıl önderlik yapabilirlerdi? Hanîfler ise, herkesin saygısını kazanmışlardı. Arabın atası olan Hz. İbrâhim'in sünneti (dini) ile amel ediyorlardı. İşte İslâm böyle bir ortamda, Yüce Hanîfliği yaymak için geldi: "*Dosdoğru İbrâhim dini*" -ki Hanîflik İslâm dinidir- Arabın bilincine temel dayanak oldu. Vahyin, Kur'ân öncesi iki merhalesi, vahiy tarihinin bir parçasıdır.

Putperestliğe gelince, o, Arap bilincini oluşturan niteliklerden bir temel nitelik değildir. Putperestlik, belirli bir sınırı aşmamış ve hiç kimse burhân ve tasdik üzerine kurulan bir îmânla da ona inanmamıştır.

Buradan hareketle gerçekliğin (olgusal olanın, müşâhade edilen hayâtın) düşünceden öncelikli ve ikinci olarak da İslâm'ın temelden -çağdaş ifâdeyle- realist bir din olduğu sonucunu çıkartmaktayız. Bu nitelik, istidlâl prensiplerinden de bilindiği üzere, "*Zarar vermek ve zararlar mukâbele etmek yoktur.*" ve "*Zaruretler memnû olan şeyleri mübâh kılar*". gibi, sâdece hukuk alanında değildir. Bu da İslâm, vâkianın (somut hayâtın) istediği ve gerektirdiği şeylerin hem gâyesi, hem de sonucudur demektir. İslâm'ı davet eden ve onu gerekli kılan, vâkiadır. Çünkü o aslâ silah zoruyla gelmemiş ve kendini zorla kabul ettirmemiştir.

İşte bu, bizim siyâsî çağrılarını güçle kabul ettirmeye çalışırken, devlet eliyle belirli fikrî akımları yayarken, insanlar şaşkın bir halde bunun ne demek istediğini, ötekinin gâyesinin ne olduğunu soruştururken, İslâmiyet'in Arap Yarımadası'nda ilk olarak insanların vâkiasına, yani yaşadıkları hayâta ait cevapları ortaya koyduğu gibi, onların vâkiasını (somut hayatlarını) ortaya koyan ve îzâh eden bir arayışla, yüzlerini gökyüzüne çevirmişlerken, çağdaş yaşantımızda unuttuğumuz bir şeydir.

Sonuç, önlerine konulan fikrî akımlar karşısında insanların duyarsızlığı olmaktadır. Birçok lüzumsuz bilgi içeren, eski ve kocaman dosyalar da tevârüs edilen mâlûmatı inceleyen insan, ya idrâk etmeden, bilinçli bir seçim yapmadan bu fikirlere kapılıp gidecek; veya modern olanın büyümesine kapılarak onu taklit edecek ve onunla modernlik ve yenilik yolunda arzuladıklarını gerçekleştirmeyi umacaktır. Her iki halde de insan, somut

6 Kur'ân-ı Kerim'de beş ayrı yerde (2/Bakara 135; 3/Âl-i İmrân 95; 4/Nisâ 125; 6/Enâm 161; 16/Nahl 123) geçen, "*Millete İbrâhîme hanîfen*" ibâresine atıfta bulunmaktadır.

olarak yaşadığı hayâtı (vâkıasını) açıklayan, önceden vahyin açıkladığı üzere, bir fikir de bulamayacaktır.

Aynı şekilde, aydınlarımız, kültürü eksik, okumamış ve modern san'atın ilkelerini bilmeyen halkın hissiyatına kendi fikirlerini ve san'at ekollerini benimsetmeye kalkışınca onların olumsuz tavırlarından ve duyarsızlıklarından şikâyet etmektedirler. Halbuki sosyal değişme, insanlara fikirleri zorla kabul ettirme yoluyla değil; ancak İslâm'ın önceden yaptığı üzere, insanların somut hayâtını (vâkıasını) eksiksiz bir ideoloji aracılığıyla, fikir ve san'atla ifade ederek, problemlerini inceleyerek ve tanıyarak, arzularını ortaya çıkararak gerçekleşebilir.

2- Nass⁷ ve Maslahat⁸

Esbâb-ı Nuzûl, aynı zamanda, gerçekliği (vâki, hakiki ve gerçek olanı) insanın fitratı (varlık şartları) ile idrak etmesi, anlaması; diğer insanların da bu gerçekliği (olguyu) kabul etmesi ve onaylaması demektir. Hz. Ömer, müslümanların gerçekliğini (vâkıasını) ve maslahatını fitratı ile anlıyordu. Hz. Peygamber'den bu konuyla veya olguya ilgili vahiy talep ediyor, bu yeteneği ile beklenen vahiy kavriyordu. Sonra da vahiy, Hz. Ömer'in kavradığı ve anladığı şekilde geliyordu.

Hz. Peygamber de vahyin doğruladığı bu insanı devamlı öğüyordu. O Ömer ki, içkinin akla ve sosyal hayata zararlarını ferâsetiyle sezmiş ve vahiy de içkiyi haram kılmıştı. O Ömer ki, müslümanların yollarda başı bozukluk yapmalarının tehlikesini anlamış ve Hicâb âyeti nâzil olmuştu. O, ne zaman savaşaacağını, ne zaman barış yapacağını, ne zaman antlaşma akd edeceğini ve ne zaman bozacağını, ne zaman itaat gerektiğini ve ne zaman da inkılâpçı olacağını fitratıyla bilmekte ve anlamaktaydı. Yine o, mülkiyetin ne zaman var olacağını ve ne zaman kaldırılacağını, hadlerin ne zaman tatbik edileceğini ve ne zaman edilmeyeceğini, fitratıyla bili-

7 Nass: Lugatte, haber, delil, hüccet ve burhân anlamlarına gelmektedir. Kelimenin kökeninde beyân ve izhâr etmek mânâsı vardır. Usülcü âlimler, nass terimini birçok mânâda ele almışlardır. Ancak onlar bu terimi daha çok, her Kur'ân âyeti ve Rasûlullâh'ın her hadîsi için istilâh anlamlarını kapsayan bir kavram olarak kullanmışlardır. Öte yandan, nass sözcüğünün münhasıran Kur'ân ve Sünnet'e ait bir terim olmadığı da bilinmelidir. Çünkü nass, bir mânâyı açıklamak için söylenmiş bir lafza da itlâk olunabilir. Bu anlamada tanımı şöyle yapılmaktadır: Kendisi dışında bir unsura ihtiyâcı olmadan, kendi lafzı ve sigasıyla mânâyı delâlet eden ve kelâmın siyâkından aslı maksadın bu olduğu lafızdır. (İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, VI, 4441; et-Tehânevî, *Keşşâfu Istilâhât-i'l-Fünûn*, II, 1405; Ö.N. Bilmen, *Istilâhât-ı Fikhiyye Kâmûsu*, I, 21; M.Z. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, 657; Zeydan, *Fıkıh Usûlü*, s. 444)

8 Maslahat: Bir işin salâhını, hayırlı oluşunu gerektiren ve sebep olan şeydir. Mukâbili mefsedet (fesaççılık, bozgunculuk) tir. 'Maslahat, menfaatin celbi, temini yahut zararın yani mefsedetini def'i, bertaraf edilmesidir. Maslahatın olumlu tarafı, menfaatı var kılmak; olumsuz tarafı da, mefsedeti def etmektir.' (Zeydan, *Fıkıh Usûlü*, s. 310; Ö.N. Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye Kâmûsi*, I, 18)

yordu. Abdullah b. Mes'ûd, fıkıh bilgisini Hz. Ömer'den aldı; ondan da İmam Mâlik fıkhını tesis etti. İmam Mâlik'ten de ictihâdın, masâlih-i mürsele'nin (Müslümanların hasen gördüğü şey, Cenâb-ı Hak indinde de hasendir.) umûmî kâideleri öğrenildi.

Kanaatimiz odur ki, gerçeklik (somut hayat, vâkıa) ile kaynaşırsak, problemlerimizin çözümünün düzenlenmesi vahyin ölçütlerine zarûrî olarak uyması mümkün olacaktır. Mısır'ın sınırlı millî geliri ile oluşan bu günkü vâkıası (olgusal durumu), sınıfsız bir toplumdaki başkasını kabul etmez. Mısır'ın işgal edilmiş toprakları ile oluşan vâkıası, ülke kaynaklarının ve imkanlarının, işgalcinin kovulmasına yönlendirilmesinden başka bir şeyi onaylamaz. İslâm aleminin, servetin zenginlerin elinde toplanması, açlık, kıtlık ve kuraklık, kötü beslenme, hastalıklar ve cehaletin bütün müslümanlar arasında yaygın olması ile oluşan gerçekliği, kamu mallarının toplumun hizmetine yeniden sunulmasından ve zenginlerin mallarının beytülmâle iadesinden başka bir şeyi kabul etmez.

Gerçeklik (vâkıa), kendisini zorunlu kılan, bütün nasslardan daha çarpıcı olan şeydir. Onun tefsirinde, her biri kendi bildiğini söyleyen bilgi gevezeler, kendi çıkarını korumak amacıyla ihtilâfa düşerler. Halbuki gerçeklik (müşâhade edilen hayat, olgusal olan) nassın temeli ve kaynağıdır. Vâkıa ile başlamak, kaynağa, köke ve temele dönmek demektir.

3- Gereksiz Bir İfade

Esbâb-ı nüzul, meselelerimize, problemlerimize çözüm bulduğumuz, her vesile ile vahiyden seçtiğimiz şey demektir. Bütün olarak vahyin tefsiri için girişilen her çaba ve onun tek bir parça olarak alınması, vahyin başlangıçtaki nüzul üslubuna tenakuz teşkil eder:

"Onu, insanlara ağır ağır okuman için, okuma parçalarına ayırdık ve onu azar azar indirdik⁹."

Yani Kur'an-ı Kerim, bir çok problemin çözümünü içermektedir. Ondan da ancak insanların problemlerini halletmeye yardımcı olan alınmalıdır. Aksi halde insanlar, Kur'an'daki her şeyi dinlerler de hiç bir şey almazlar! Vahiy her şeyi ihtiva etmektedir. Onunla hangi aşırıda olursa olsun ortaya çıkan problemler çözülebilir:

"Andolsun biz bu Kur'an'da insanlara her çeşit misali türlü biçimlerde anlattık, ama insanlardan çoğu inkarda direttiler¹⁰."

O halde hedef, Kur'an-ı Kerim'in her şeyi ortaya koyduğunu söylemek, güzelliklerini saymak, öğüp durmak değildir. Çünkü Kur'an-ı

9 17/İsrâ 106.

10 17/İsrâ 89.

Kerim, tamamlanmış ve nazil olduğu şekliyle muhafaza edilmiştir. Aksi halde biz dile hâkim olmak için sözlüğü ezberleyen, ama her hangi bir olay karşısında ihtiyaç duyacağı ibâreleri bulamayan kişinin durumuna düşeriz. Bu insan, sözlüğü ne kadar güzel ezberlerse ezberlesin onu unuttacaktır. Çünkü bu eylem onun görevi olmadığı gibi, ezberlediklerini de kullanmamaktadır. Halbuki insanın konuşması sırasında dilinin sürçtüğü bir konuda araştırarak ve anlayarak öğrendiği kelimeler, ezberledikleridir. Böyle kelimeler, öğrenilmesinde yaşanan sıkıntılar ve çok kullanma sebebiyle daha kalıcıdır.

Bu gün vahyin ulaştırılması sırasında meydana gelen -muhtaç olduğumuz veya olmadığımız- olaylar, sanki biz, medyada bir ticarî malın reklamını yapıyor muyuz gibi cereyan etmektedir. Bu ise, vâkıada (gerçek hayatta) olanı körletmek, örtmek ve gizlemek; toplumun dinî duygularına müdâhenede bulunmak, halkın problemlerini, dertlerini, geçim sıkıntısını ve üzüntülerini bir kenara bırakmak demektir. Aynen namaz kılan insanlara hutbede namazın faziletlerini anlatmak ve namaza teşvik etmekte olduğu gibi! Sanki biz insanlara önceden zaten sahip oldukları bir şeyi vermek istiyoruz. Fakirleri de fakirliğe çağırarak şöyle diyoruz:

“*Ey insanlar! Sizler Allah’a muhtaç fukarâsınız. Allah ise Ganî’dir, Hamîd’dir*”¹¹.

Aç insanlara da diyoruz ki:

“*Aç kalın, sıhhat bulun*”¹².

Sosyal tabakalaşma ve millî gelirin adâletsiz dağılımı problemlerini yaşayan bir topluma da:

“*... Ve onlardan kimini ötekine derecelerle üstün kıldık*”¹³

ayetini okuyoruz. Taklit, cehalet ve uzlaşma sıkıntısı çeken bir toplumda ise, melekler ve cinler âleminde bahsediyor ve bunu mantıkla izaha ve halkı aydınlatmaya gayret ediyoruz. Bazan ne yiyeceği ne de sığınacak bir yeri olan bir toplumda hûrilerden, cennetten ve ırmaklarından, ağaçlarından, gölgeliklerinden söz ediyoruz. Onları, hayal kurdurma yöntemiyle iskân ediyor ve karınlarını doyuruyoruz. Bilmiyoruz ki, her durumda söylenecek şey farklıdır.

11 35/Fâtır 15.

12 Bir hadiste, “*Sûmû tasihhû*” buyurulmuştur. Yazar ona telmihte bulunuyor. (Hadîsi İmam Tabarânî, *el-Evsat*’ta tahrir etmiştir. el-Münzirî, *et-Terğib ve’t-Terhib*, (Tahkik. Mustafa Muhammed Amâra), Dâru İhyâ-i Tûrâsî’l-Arabî, Beyrut 1968, II. 83.)

13 43/Zuhruf 32.

Sırf görev icabı, ticaret olsun, medyada vakit doldurmak ve maddî kazanç temin etmek, şahsî propoganda ve reklamını yapmak gibi amaçlarla dinden gereksiz yere söz etmek, İslâm'ın razı olmadığı eylemlerdir. Dinî törenler ise, İslam'dan bir parça değildir. Olsa olsa ağlayan insanlar için bir musikî, mahzun insanlar için bir nağme, meddahların çok olduğu bir yerde de medhiyeden başka bir şey değildir.

Fakihler bidâyette, "Ehl-i Tenzîl" olarak adlandırılmışlardır. Çünkü onlar insanların somut hayatlarında yararlanacakları bir hukuk istinbâtına çaba harcamışlardır. Biz de, fakîhlerin metodu üzere yürüyeceğiz.